

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Rapport över arkeologisk utredning vid Sundsvalls golfklubb

Fastighet: Skottsund 16:1, Njurunda socken, Sundsvalls kommun,
Medelpad, Västernorrlands län

Rapport 2021:8
Anton Uvelius

Rapport över arkeologisk utredning vid Sundsvalls golfklubb
Rapport nr: 2021:8 Västernorrlands museum

Framsidesbild: Utredningsområdet innan schaktning.

Västernorrlands museum
Box 34
871 50 Härnösand
www.vnmuseum.se

ISSN 2000-0111

© 2021 Västernorrlands museum, Härnösand.
Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning	6
Syfte.....	6
Metod	7
Natur- och fornlämningsmiljö	8
Tidigare undersökningar.....	9
Redovisning av arbetet.....	10
Schaktbeskrivning.....	12
Anläggningar	14
Rekommendation.....	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17
Arkivhandlingar.....	17
Referenser	18
Bilaga 1. Fotolista	19

Sammanfattning

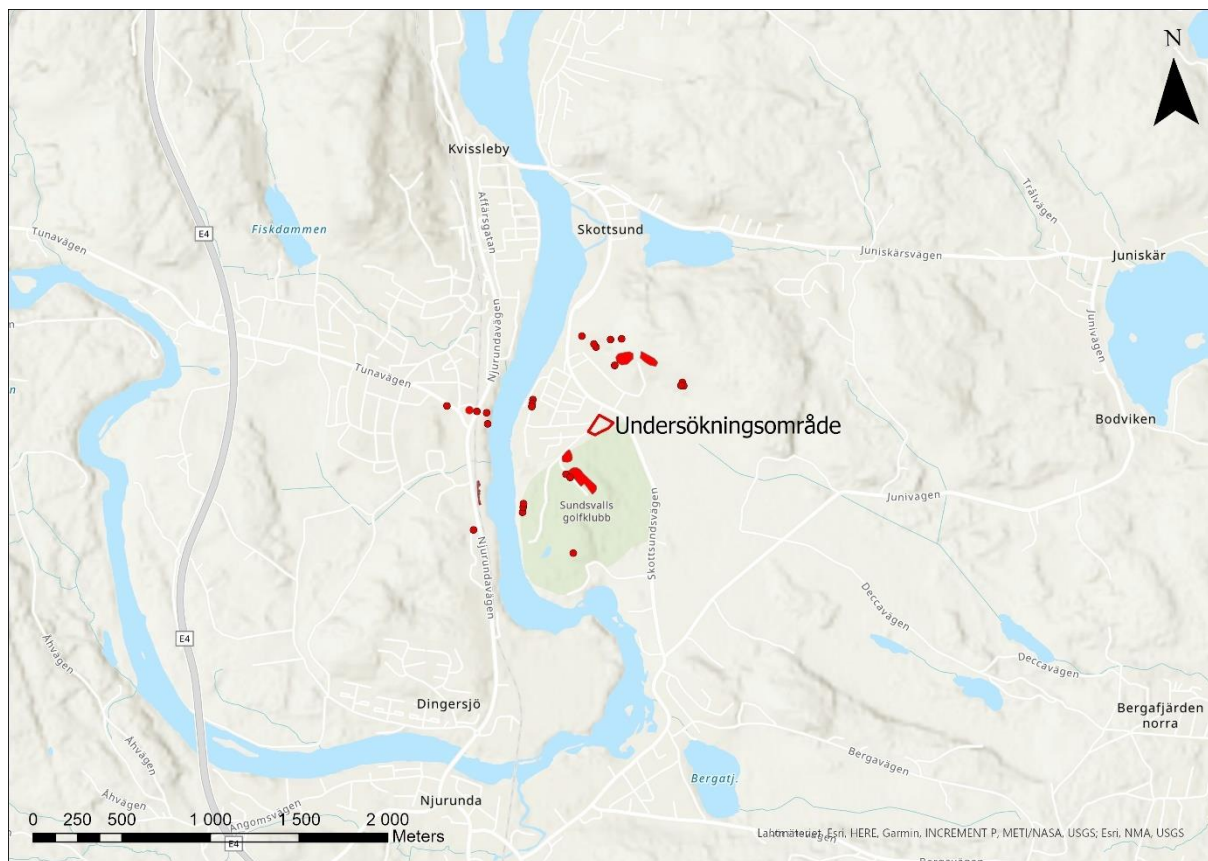
Med anledning av planerad bebyggelse i området har Västernorrlands museum genomfört en arkeologisk utredning. Syftet med den arkeologiska utredningen var att undersöka ifall fornlämningar och fynd förekommer inom utredningsområdet, då det förekommer flera gravar och gravfält från järnåldern kring området vid Skottsund.

Under utredningen framkom inget av antikvariskt värde och det kan konstateras att inga ytterligare fornlämningar kommer att beröras av det planerade bebyggelsearbetet. Västernorrlands museum anser därför att vidare undersökning inte kommer att vara nödvändig.

Totalt grävdes 16 schakt med grävmaskin, varav endast en sentida grop påträffades.

Inledning

Med anledning av planerad byggnation av fem villor i området invid Sundsvalls golfklubb har Västernorrlands museum genomfört en arkeologisk utredning enligt länsstyrelsens beslut. Området vid Skottsund och kring Ljungans mynning har flera kända fornlämningar i form av boplatser och gravar från järnåldern.

Figur 1. Utredningsområdets geografiska läge. © ESRI

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om några hittills okända fornlämningar skulle beröras av det planerade bebyggelsearbetet. Sundsvalls golfklubb planerar att sälja tomtmark inom utredningsområdet.

Resultatet av utredningen utgör underlag för länsstyrelsens beslut om fortsatt exploatering i området. Undersökningens målgrupper är Sundsvalls golfklubb och länsstyrelsen Västernorrland.

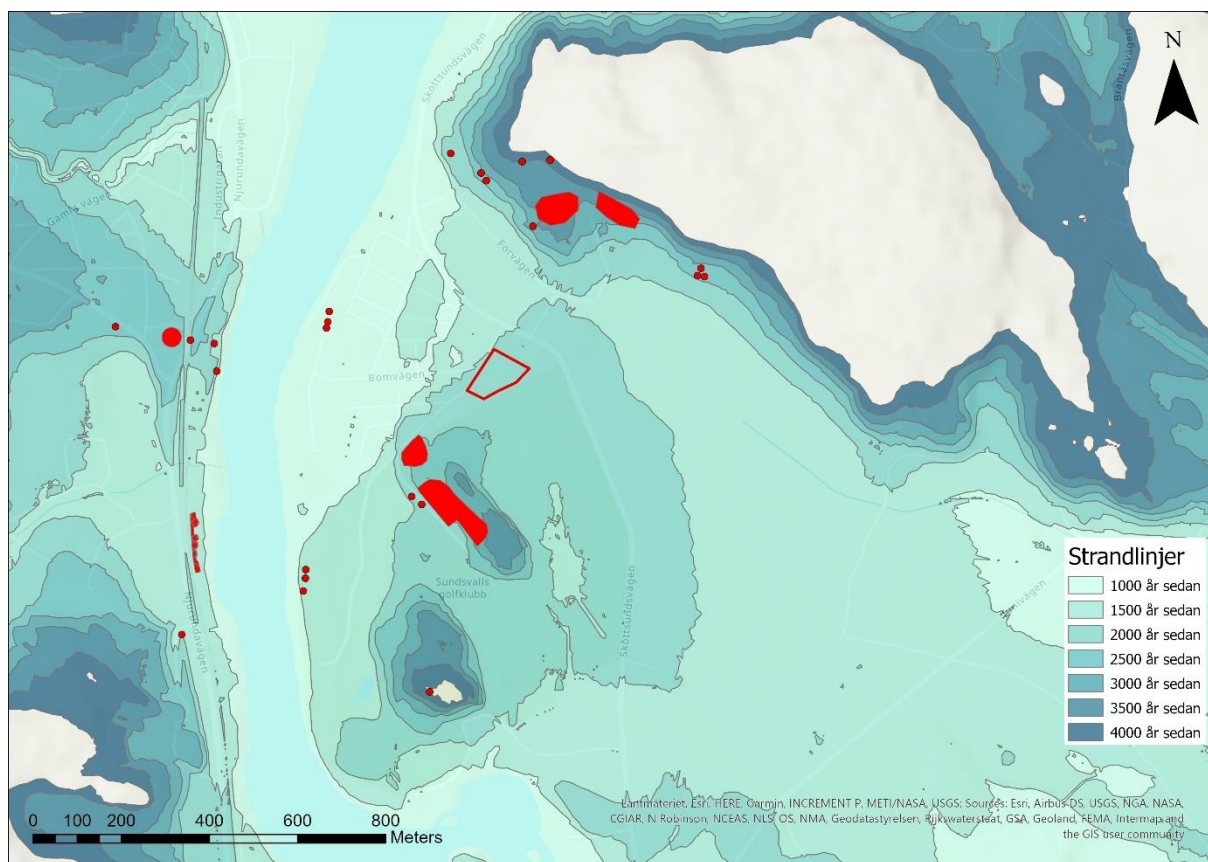
Metod

Då det aktuella området var skogbeklätt avverkades detta inför den arkeologiska utredningen. Utredningen utfördes inom det avverkade området med hjälp av grävmaskin som drog sökschakt med jämna mellanrum. I samband med schaktningen, efter att det översta ytskiktet torvats av, söktes ytan av med metalldetektor för att påvisa eventuella metallföremål. Metalldetektor användes också ytligt för att upptäcka fynd och koncentrationer av metaller. Den påträffade anläggningen mättes in med RTK-GPS och rensades fram ytterligare med skärslev, skyfflar och fyllhammare samt snittades och dokumenterades i profil. Schakten beskrevs och mättes in med RTK-GPS.

Natur- och fornlämningsmiljö

Utredningsområdet är beläget vid Skottsund inom ett mindre skogsområde intill Sundsvalls golfbana. Området är beläget cirka 13–15 m.ö.h längs Ljungans mynning och sluttar svagt ned mot nordväst. För cirka 1000–1500 år sedan låg området på en udde ut mot Ljungan på cirka 10–15 m.ö.h. Direkt nordöst om utredningsområdet reser sig flera höjdområden med höjder upp över 100 m.ö.h. Cirka 200 meter sydväst om utredningsområdet finns två gravfält (L1935:2905 och L1935:2988) och en stensättning (L1935:3171) belägna på två utstickande höjder på ca 20–40 m.ö.h i det i övrigt flacka området. Jordarten kring utredningsområdet utgörs här huvudsakligen av silt och ut mot Ljungan blir det alltmer sand.

Inom närområdet förekommer ett antal gravar och gravfält, men inga boplatssindikationer eller aktivitetsytor har ännu påträffats. Söder om utredningsområdet, på vad som var en udde under järnåldern, finns två gravfält (L1935:2905 och L1935:2988), tre högar alldeles vid Ljungan (L1935:2534, L1935:2533 och L1935:1983), två stensättningar (L1935:3098 och L1935:3171) och en fyndplats med fynd från troligen en förstörd grav (L1935:2514). Norr om utredningsområdet på ett av de större höjdområdena förekommer fem högar (L1935:3172, L1935:3152, L1935:2594, L1935:2452 och L1936:6270), en stensättning (L1936:6271), en terrassering (L1936:6269) intill två av gravarna, två bytomter (L1935:2519 och L1936:5814), en husgrund från historisk tid (L1935:2130) och en lägenhetsbebyggelse (L1935:2710). I nordväst finns tre möjliga stensättningar som idag är borttagna (L1935:2843).

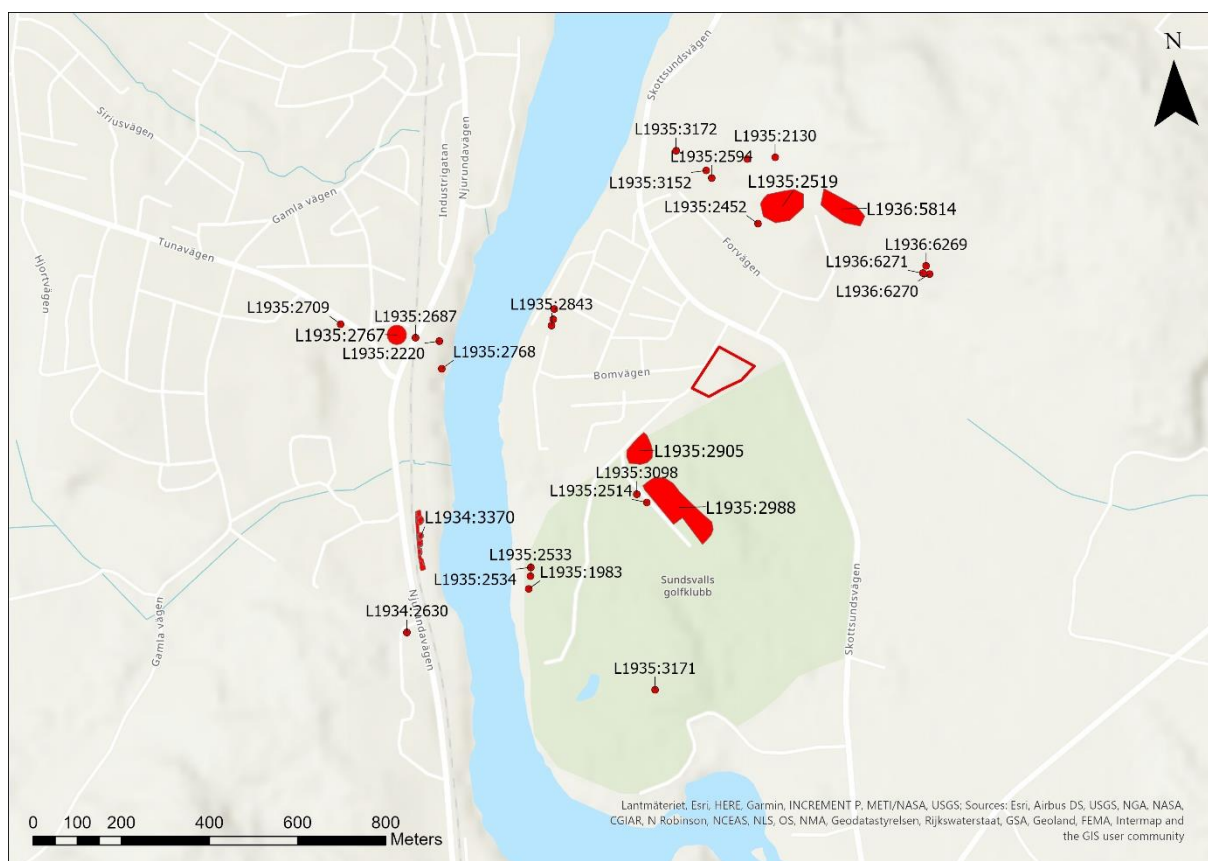

Figur 2. Strandlinjer för olika perioder kring utredningsområdet. Nordväst om utredningsområdet är området starkt påverkat av bebyggelse. © ESRI

Tidigare undersökningar

Inom området är det enbart kring gravfältet (L1935:2988) närmast golfklubbhuset som tidigare undersökningar gjorts. 1953 påträffades ett svärd, en sköldbuckla och en sporre på golfbanan varav Karl Cajmatz utförde en undersökning av fyndplatsen samt en av gravhögarna som skadats. Fynden ska enligt en av arbetarna som var på plats ha hittats i ytlagret där det även framkom rostspår. Arbetaren ska inte ha sett någon stensamling eller någon tydlig hög vid området. Graven visades sig vara plundrad och fynd förekom spritt vid området. En arbetare ska även ha berättat att en av gravarna (L1935:2905) inom området grävts ut av lokalinväsnare runt 1870-talet. Från denna grav ska en bronskittel, ett par spännen och flera nitar av järn ha tillvaratagits. Bland matjord som tillfördes till golfbanan från ett område ca 600–700 meter nordöst om klubbhuset påträffades ett möjligt knivblad och keramikfragment. Även här gjordes en undersökning och det framkom ett par cm-tjocka ”kolstrimmor” men inga fler fynd eller ytterligare anläggningar. I rapporten nämns även att det i skogspartiet ovanför pensionärshemmet ska ha legat gravar som genomgrävts.

1989 utfördes en efterundersökning efter att det vid flera tillfällen schaktats ur alldeles intill fornlämningsområdet för en parkeringsplats. Arkeologerna karterade den urschaktade ytan samt undersökte schaktmassorna. Bland schaktmassorna framkom enstaka kolbitar och skärvsten. Tre sökschakt upptogs på parkeringsplatsen för att lokalisera möjliga kulturlager. Under singeln framkom spridda fläckar med kol och enstaka skärvstenar. Arkeologerna tolkade det som att inga tydliga indikationer för anläggningar eller kulturlager framkom, men menar att kolbitarna samt skärvstenen indikerar att en boplats kan funnits i närheten.

Figur 3. Fornlämningar kring utredningsområdet. © ESRI

Redovisning av arbetet

Den arkeologiska utredningen genomfördes under 24 maj 2021 i fint väder. Den schaktade ytan var 332 m² och bestod av totalt 16 schakt och totalt framkom en anläggning. Ytan för det planerade bebyggelsearbetet hade avverkats av uppdragsgivaren, men en mindre yta täcktes av avverkningshögen. Stubbar efter avverkningen försvårade arbetet i vissa områden där rötterna sträckte sig över stora delar och drog med sig större stycken av jorden. Cirka 4–5 meter från vägen in mot utredningsområdet fanns en elkabel och vid ett område skulle denna kabel sticka ca 8–10 meter in till området. För att undvika kabeln lades inga schakt inom 8–10 meter från vägen. Klubbchefen Leif Naurin berättade även att ett avloppsrör tidigare hade anlagts rakt genom utredningsytan till en toalett vid kanten av golfbanan. Vid den sydvästra delen, kring avverkningshögen, hade enligt uppgift ett torp legat. Torpet är även synligt på den ekonomiska kartan över området från 1964 (J133-17h1g67).

Till att börja med fotograferades hela ytan och området söktes av med metalldetektor, vilken gav utslag för järn över större delen av utredningsområdet. Grävmaskin användes sedan för att ta upp sökschakt och matjorden banades av skiktvis. Ytorna genomsöktes med metalldetektor, vilket visade att det rörde sig om recent järnskrot av olika slag. Schakten mättes in med RTK-GPS och fotograferades med digitalkamera. En sentida grop undersöktes med skärslav och spade till 50 % och ett makroprov togs ur mitten. En recent ränna som påträffades undveks med grävmaskin då det tydligt var en modern anläggning. Längs schakt 2–4 förekom stora mängder recent avfall och kring schakt 2 hade det även eldats skräp. Efter att schakten mätts in och fotograferats lades de igen av grävmaskinen för att återställa marken efter undersökningens slut.

Figur 4. Översiktsbild över utredningsområdet. © ESRI

Figur 5. Schakt 1 från sydsydväst.

Figur 6. Schakt 16 från nordöst.

Schaktbeskrivning

Schakt 1

Längd: ca 11,5 meter
Bredd: ca 2,5–3 meter
Djup: ca 0,65–0,75 meter
Lager: Matjordlager ca 0,05–0,15 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,1–0,15 meter, ljusgrå siltlager ca 0,3–0,45 meter

Schakt 2

Längd: ca 16,5 meter
Bredd: ca 1,5–3,5 meter
Djup: ca 0,8–1 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,15 meter, ljusgrå siltlager ca 0,45–0,65 meter

Schakt 3

Längd: ca 7,5 meter
Bredd: ca 2–4 meter
Djup: ca 0,8 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,4 meter, ljusgrå siltlager ca 0,2 meter

Schakt 4

Längd: ca 7 meter
Bredd: ca 2–3 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå sand/siltlager ca 0,5 meter

Schakt 5

Längd: ca 8 meter
Bredd: ca 1,5 meter
Djup: ca 0,5 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,3 meter

Schakt 6

Längd: ca 6,5 meter
Bredd: ca 2 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,15 meter, ljusgrå siltlager ca 0,55 meter

Schakt 7

Längd: ca 8 meter
Bredd: ca 2–2,5 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,1 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,4 meter, ljusgrå siltlager ca 0,2 meter

Schakt 8

Längd: ca 8 meter
Bredd: ca 2,5–3 meter
Djup: ca 0,9 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,5 meter

Schakt 9

Längd: ca 8 meter
Bredd: ca 1,5–2 meter
Djup: ca 0,5 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,3 meter

Schakt 10

Längd: ca 7 meter
Bredd: ca 3–3,5 meter
Djup: ca 0,75 meter
Lager: Matjordlager ca 0,15 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,4 meter, ljusgrå siltlager ca 0,2 meter

Schakt 11

Längd: ca 10 meter
Bredd: ca 1,5 meter
Djup: ca 0,6 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,2 meter

Schakt 12

Längd: ca 10 meter
Bredd: ca 2,5–3 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,5 meter lerfläck i ena hörnet

Schakt 13

Längd: ca 7,5 meter
Bredd: ca 2,5–3 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,5 meter

Schakt 14

Längd: ca 10,5 meter
Bredd: ca 2,5–3 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, ljusgrå siltlager ca 0,5 meter

Schakt 15

Längd: ca 7 meter
Bredd: ca 1,5–2 meter
Djup: ca 0,7 meter
Lager: Matjordlager ca 0,1 meter, ljusgrå siltlager ca 0,6 meter

Schakt 16

Längd: ca 19 meter
Bredd: ca 1,5–2 meter
Djup: ca 0,9 meter
Lager: Matjordlager ca 0,2 meter, gulbrunt sand/siltlager ca 0,4 meter, ljusgrå siltlager ca 0,3 meter

Anläggningar

Endast en recent grop (A1) påträffades samt en recent ränna. Rännan som löpte genom i schakt 3 och 5 hade en längd på ca 55 meter genom utredningsområdet och fortsatte in mot skogen öster ut mot landsvägen. Tydliga rester av modernt skrot förekom i fyllningsjorden för rännan. Den recenta gropen hade fyrkantig form med rundade kanter och en storlek på ca 1,2x0,9 meter med ett djup på cirka 0,2 meter. Fyllningen bestod av tegel och mörkgrå mjäla med några få obrända ben (8 fragment, ca 90 gram) av nöt och möjligtvis svin samt spikar och märlor (6 fragment, ca 94,5 gram). Inga fynd har sparats. Omkring gropen förekom även bitar av plast, men det var oklart ifall dessa trillat ner från schaktkanten. Ett makroprov togs ur gropen.

Figur 7. Anläggning 1 från syd.

Figur 8. Samlingsbild över fynden som påträffades i anläggning 1.

Rekommendation

Under utredningen av området framkom inget av antikvariskt värde och det kan konstateras att inga ytterligare fornlämningar berör det planerade bebyggelsearbetet. Västernorrlands museum anser därför att ingen ytterligare undersökning är nödvändig innan byggnation.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Västernorrlands museum dnr</i>	2021/80
<i>Länsstyrelsens dnr</i>	431-3991-2021
<i>Län</i>	Västernorrland
<i>Landskap</i>	Medelpad
<i>Kommun</i>	Sundsvall
<i>Socken</i>	Njurunda
<i>Fastighet</i>	Skottsund 16:1
<i>Koordinatsystem</i>	SWEREF 99 TM
<i>Koordinater mittpunkt</i>	X 623 956 Y 6 908 582
<i>Höjd över havet</i>	13–15 m.ö.h.
<i>Fältarbetstid</i>	1 dag
<i>Fältpersonal</i>	Madeleine Nilsson & Anton Uvelius
<i>Rapportsammanställning</i>	Anton Uvelius
<i>Kartering</i>	RTK-GPS, programvara ArcGIS Pro

Dokumentationsmaterial i form av fotografier, mätfiler och beskrivningar förvaras på Västernorrlands museum.

Arkivhandlingar

Ärendet förvaras i arkivet på Västernorrlands museum. Ritningar förvaras i Västernorrlands museums topografiska ritningsarkiv.

I ärendet ingår förfrågan om undersökningsplan, undersökningsplan och kostnadsberäkning, beslut samt andra relevanta handlingar.

Referenser

Cajmatz, K. (1953) *Rapport över undersökning av fyndplats för svärd, sköldbuckla och sporre å golfbanan i Skottsund, Njurunda sn.* Rapport 1953. Sundsvall.

Jonsson, R. (1991) *Rapport över arkeologisk efterundersökning inom fornlämningsområde RAÄ 155 Njurunda socken, Medelpad, 1991.* Rapport 1991:2. Härnösand, Läns museet Murberget.

Bilaga 9. Fotolista

Foto nr	Beskrivning	Sett från
1	Utredningsområde	NV
2	Utredningsområde	NV
3	Utredningsområde	NV
4	Utredningsområde	NV
5	Utredningsområde	SV
6	Utredningsområde	SV
7	Utredningsområde	NNV
8	Utredningsområde	SSV
9	Utredningsområde	SSV
10	Utredningsområde	Ö
11	Utredningsområde	Ö
12	Utredningsområde	Ö
13	Schakt 1	SSV
14	Schakt 2	SV
15	Schakt 3	SV
16	Schakt 4	SV
17	Schakt 5	Ö
18	Schakt 6	Ö
19	Schakt 7	Ö
20	Schakt 7	Ö
21	Schakt 7	V
22	Schakt 8	Ö
23	Schakt 8	V
24	Schakt 9	NÖ
25	Schakt 10	V
26	Schakt 11	NÖ
27	Schakt 11	SV
28	Schakt 12	SSV
29	Schakt 13	NÖ
30	Schakt 14	SV
31	Schakt 15	SV
32	Schakt 16	NÖ
33	Schakt 16	SV
34	Anläggning 1	S
35	Arbetsbild	SV
36	Arbetsbild	SV
37	Samlingsbild av fynd	-

Sundsvalls GK (1).JPG

Sundsvalls GK (2).JPG

Sundsvalls GK (3).JPG

Sundsvalls GK (4).JPG

Sundsvalls GK (5).JPG

Sundsvalls GK (6).JPG

Sundsvalls GK (7).JPG

Sundsvalls GK (8).JPG

Sundsvalls GK (9).JPG

Sundsvalls GK (10).JPG

Sundsvalls GK (11).JPG

Sundsvalls GK (12).JPG

Sundsvalls GK (13).JPG

Sundsvalls GK (14).JPG

Sundsvalls GK (15).JPG

Sundsvalls GK (16).JPG

Sundsvalls GK (17).JPG

Sundsvalls GK (18).JPG

Sundsvalls GK (19).JPG

Sundsvalls GK (20).JPG

Sundsvalls GK (21).JPG

Sundsvalls GK (22).JPG

Sundsvalls GK (23).JPG

Sundsvalls GK (24).JPG

Sundsvalls GK (25).JPG

Sundsvalls GK (26).JPG

Sundsvalls GK (27).JPG

Sundsvalls GK (28).JPG

Sundsvalls GK (29).JPG

Sundsvalls GK (30).JPG

Sundsvalls GK (31).JPG

Sundsvalls GK (32).JPG

Sundsvalls GK (33).JPG

Sundsvalls GK (34).JPG

Sundsvalls GK (35).JPG

Sundsvalls GK (36).JPG

Sundsvalls GK (37).JPG